

Wyrok z dnia 8 grudnia 2000 r., I CKN 971/98

Przepis art. 127 ust. 2 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz.U. Nr 24, poz. 83 ze zm.) nie pozbawia organizacji zbiorowego zarządzania uprawnień przewidzianych w art. 105 ust. 1 tej ustawy w odniesieniu do naruszeń praw autorskich sprzed wejścia w życie ustawy.

Przewodniczący: Sędzia SN Zbigniew Kwaśniewski

Sędziowie SN: Stanisław Dąbrowski, Zbigniew Strus (sprawozdawca)

Sąd Najwyższy po rozpoznaniu w dniu 8 grudnia 2000 r. na rozprawie sprawy z powództwa Stowarzyszenia Autorów ZAIKS z siedzibą w W. przeciwko Fundacji Sztuki Filmowej z siedzibą w W. o zakazanie i o zapłatę, na skutek kasacji powoda od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 6 lutego 1998 r.

oddalił kasację.

Uzasadnienie

Sąd Apelacyjny, oddalając zaskarżonym wyrokiem apelację powodowego Stowarzyszenia od wyroku oddalającego powództwo wytoczone w 1993 r. o zapłatę kwoty 400 000 000 zł sprzed denominacji, wskazał, że podstawą oddalenia powództwa było niewykazanie przez powoda w toku procesu faktów eksploatacji przez pozwanego utworów chronionych przez Stowarzyszenie, bezprawności działań, czasu i zakresu naruszeń oraz przesłanek wysokości szkody, których udowodnienie obciążało powoda. Obowiązku tego nie wyczerpywało przedłożenie spisu kin, filmów i ich metryk oraz twierdzenia, że pozwany był dystrybutorem filmów i prowadzącym kina, a powód na podstawie umów z zagranicznymi stowarzyszeniami i agencjami ochrony praw autorskich był umocowany do działania w ich imieniu. Dlatego nie doszło do zastosowania przepisów prawa materialnego, z których strona powodowa wywodziła roszczenie, a brak zarzutów apelacji dotyczących podstawy faktycznej nie pozwalał badać z urzędu jej prawidłowości.

Odnosząc się do zarzutów apelacji naruszenia – przez błędną wykładnię – przepisów art. 15 i 56 ustawy z dnia 10 lipca 1952 r. o prawie autorskim (Dz.U. Nr 34, poz. 234 ze zm.) oraz art. 70 ust. 3, art. 105 i 124 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz.U. Nr 24, poz. 83 ze zm. – dalej "Pr.aut."), Sąd drugiej instancji wyraził pogląd, że do zdarzeń objętych powództwem (z lat 1990-1994) mają zastosowanie przepisy ustawy z 1952 r., natomiast przepis art. 124 ust. 1 pkt 2 Pr.aut. wskazuje, do których utworów rozszerzono zakres ochrony, a nie dotyczy zdarzeń sprzed wejścia w życie tego Prawa, gdyż naruszałoby to zakaz działania prawa wstecz, wyrażony wprost w art. 127 ust. 2 Pr.aut. W ocenie tego Sądu, nie miałoby w sprawie zastosowania domniemanie legitymacji czynnej ZAIKS i odmienne rozłożenie ciężaru dowodów (art. 105 ust. 1), a przesłanki wymienione w art. 15 i 56 ustawy z 1952 r. musiałyby być wykazane zgodnie z ogólnymi zasadami procesu cywilnego.

W kasacji od tego wyroku, opartej na pierwszej podstawie, skarżący wskazał naruszenie art. 124 ust. 1 i art. 127 ust. 2 Pr.aut., polegające na błędnej ich wykładni przez przyjęcie, że wynikająca z art. 3 k.c. zasada *lex retro non agit* w świetle art. 127 ust. 2 Pr.aut. uniemożliwia stosowanie art. 105 Pr.aut. do zdarzeń sprzed wejścia w życie tej ustawy.

W uzasadnieniu kasacji skarżący przeprowadził wywód wskazujący na znaczenie art. 124 ust. 1 Pr.aut. jako ogólnej zasady kierującej wejściem w życie tego Prawa, od której istnieją wyjątki dotyczące zagadnień szczegółowych, ustanowione – według stanu z dnia wniesienia kasacji – w art. 124 ust. 3, art. 125 ust. 2 oraz art. 127 ust. 2 i 3 Pr.aut.

Wskazując na konieczność zbiorowego zarządzania ze względu na masowość zjawisk korzystania z cudzych utworów, skarżący wyraził pogląd, że wymaganie od organizacji zbiorowego zarządzania ścisłej dokumentacji naruszania autorskich praw (majątkowych) uniemożliwiałoby ich ochronę, ze względu na trudności i koszty. W końcowym fragmencie uzasadnienia skarżący skonkludował, że w myśl art. 127 ust. 2 Pr.aut., jako przepisu szczególnego w stosunku do art. 124 ust. 1 Pr.aut. "zaistnienie i skutki materialnoprawne bezprawnej eksploatacji filmów należy oceniać według prawa dotychczasowego a zasady dochodzenia ochrony, do których zalicza domniemanie legitymacji powoda i roszczenia informacyjne według przepisów nowych".

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Nie można odmówić trafności wywodom kasacji odnośnie do wykładni art. 124 ust. 1 Pr.aut. (...)

Zgodnie z przyjętą techniką legislacji, obowiązujące i czasowy zasięg ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych zostały ujęte w odrębnym rozdziale. Analiza jego kolejnych przepisów wskazuje, że art. 124 Pr.aut. obejmuje najszerszy zakres przedmiotowy, nakazując stosować ustawę m.in. do utworów nowych, ustalonych po jej wejściu w życie, oraz starych, do których prawa autorskie jeszcze nie wygasły. Stanowią one zasadniczy przedmiot regulacji, co pozwala uznać, że przepis art. 124 Pr.aut. wyraża międzyczasową zasadę bezpośredniego działania tej ustawy. W świetle powyższego art. 127 ust. 2 Pr.aut., ograniczony do skutków zdarzeń prawnych dokonanych pod rządem przepisów dotychczasowych, mimo istotnej funkcji, stanowi jedynie wyjątek. Wymaga zatem korekty stanowisko Sądu Apelacyjnego, odmiennie oceniającego znaczenie porównywanych przepisów.

Jak wskazano wyżej, zarzut błędnej wykładni art. 124 ust. 1 Pr.aut. został w kasacji powiązany z art. 105 Pr.aut. (bez koniecznego uściślenia części tego przepisu). Wymieniony przepis w ustępie pierwszym ustanawia na rzecz organizacji zbiorowego zarządzania domniemanie statusu zarządcy w odniesieniu do konkretnych pól eksploatacji oraz domniemanie legitymacji procesowej w celu ochrony praw. Istota unormowania tkwi w przyznaniu osobom trzecim (organizacjom) uprawnień do reprezentacji, licencjonowania, repartycji wynagrodzeń i odszkodowań, mających charakter materialnoprawny oraz ich konsekwencji na obszarze procesu. Artykuł 105 Pr.aut. jest zatem przepisem prawa materialnego i podlega regułom międzyczasowym przyjętym w ustawie, w tym wypadku – działaniu bezpośredniemu, przewidzianemu art. 124 ust. 1 pkt 2 Pr.aut.

Z art. 127 ust. 2 Pr.aut. wynika, że dotychczasowe przepisy stosuje się tylko do oceny treści i skutków zdarzeń prawnych, które pod ich rządem nastąpiły. Takim skutkiem nie są jednak domniemania i uprawnienia wynikające z art. 105 ust. 1 i 2 Pr.aut. Dlatego skarżący trafnie wskazał, że art. 105 ma zastosowanie w sprawie, gdyż poza sporem pozostawała okoliczność, że prawa autorskie, o które chodzi w sprawie, nie wygasły.

Stwierdzenia dotyczące wykładni wymienionych przepisów nie oznaczają jednak, że podstawa kasacji jest usprawiedliwiona w rozumieniu art. 393¹² k.p.c.

Domniemania i uprawnienie wynikające z art. 105 ust. 1 i 2 Pr.aut. ustanowione zostały w celu szeroko rozumianej ochrony twórców, a nie tylko ochrony w drodze sądowej. Nie zmieniają przeto zasad reguł procesu cywilnego, zwłaszcza zasady równości stron i kontradyktoryjności oraz reguły rozkładu ciężaru dowodów, przewidzianej w art. 6 k.c.

Nieuzasadniona jest sugestia skarżącego jakoby bezpośrednio stosowanie art. 105 Pr.aut. zwolniło stronę powodową od obowiązku wykazania okoliczności przedstawionych w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku. Domniemanie uprawnienia organizacji zbiorowego zarządzania do ochrony praw autorskich lub pokrewnych zwalnia ją od obowiązku wykazywania (w zakresie pola eksploatacji określonego w zezwoleniu – art. 104 ust. 3 Pr.aut.) upoważnienia do reprezentacji, zarówno w procesie o zapłatę, jak i w ewentualnym procesie o ujawnienie informacji i dokumentów (art. 105 ust. 2 Pr.aut.). Uprawniony do ochrony praw autorskich, powołując się na domniemanie, może przy ustalaniu faktów niezbędnych do udowodnienia zasady i wysokości roszczenia korzystać z przymusu państwowego, wiążącego się z wykonywaniem orzeczeń ułatwiających zbieranie i zabezpieczanie dowodów (art. 80 ust. 1 pkt 1 i 2 lub art. 105 ust. 2 Pr.aut.). Nie oznacza to jednak, że w postępowaniu o ochronę omawianych praw strona powodowa jest zwolniona od obowiązków procesowych takich jak przytaczanie okoliczności faktycznych i przedstawienie dowodów (art. 3, 217 § 1 i art. 232 *in principio* k.p.c.).

Z uzasadnienia zaskarżonego wyroku wynika, że niespełnienie tych wymagań uniemożliwiło zastosowanie prawa materialnego, stanowiącego prawną podstawę roszczenia o zapłatę. Powyższe stwierdzenie należy do sfery faktycznej, zatem jego podważenie dopuszczalne było w postępowaniu kasacyjnym tylko pod kątem legalności, np. naruszenia przepisów postępowania normujących formowanie podstawy faktycznej wyroku, w ramach drugiej podstawy kasacji (art. 393¹ pkt 2 k.p.c.), która jednak nie została przytoczona.

Wobec związania Sądu Najwyższego podstawami kasacji należało orzec, jak w sentencji (art. 393¹² k.p.c.).